

Dag- en nachtvlinders

tekst en foto's: Paul Kreijger

Het natuurgebied aan de Duinweg is een gebied met een boeiende diversiteit aan landschapselementen. Zo is er kruidenrijk grasland, omringd door houtwallen die overgaan naar hogere begroeiing met bomen. De overgangen van laag naar hoog, worden door veel soorten gewaardeerd. Ook zijn er een tweetal waterpartijen, die ook weer een positieve bijdrage leveren aan de biodiversiteit. Een gedeelte bestaat uit loofhout en weer een ander deel uit naaldhout. Ook is er heide en brem aanwezig.

Vlinders zijn gebaat bij diversiteit en bepaalde structuren in het landschap. Een vlinder is in feite een heel goede indicator of een gebied in orde is. Als het met de vlinders goed gaat, gaat het met veel andere levensvormen ook goed. Insecten waar vlinders toebehoren zijn mooi, maar vooral ook belangrijk. Vlinders en hun rupsen worden onder andere gegeten door vogels, hagedissen, kikkers, vleermuizen en libellen. Bovendien zorgen insecten voor de bestuiving.

Alle dagvlinders nemen met hun tong nectar op en zorgen daarmee voor de bestuiving. Sommige nachtvlinders hebben een superlange tong om in bloemen te komen waar de nectar diep zit, zoals kamperfoelie, petunia en phlox. Maar er zijn ook soorten, bijvoorbeeld de Kleine wintervlinder, die geen functionele tong hebben en dus geen nectar kunnen opne-

men. Het doel van deze vlinder is eitjes leggen en dus zorgen voor nageslacht.

Dagvlinders

De dagvlinders worden, vanaf 1 april tot en met 30 september, wekelijks geteld volgens een door de Vlinderstichting vastgestelde monitoring route. Het aantal soorten staat nu op 33. Dit jaar werd ook weer de koninginnenpage, Kleine parelmoervlinder, Grote vos en de heivlinder gezien. Met de heivlinder gaat het landelijk gezien slecht.

De 33 waargenomen soorten dagvlinders zijn te onderscheiden in verschillende hoofd-families te weten:

De “Grote pages” hiervan hebben we maar één soort in Nederland, het koninginnenpage. Gelukkig komt hij ook in dit gebied voor. Het is een goede vlieger en kan zo geschikte gebieden bereiken. De waardplanten voor de rups zijn wilde peen en venkel en die komen veel voor in het gebied.

^ Groentje

< Koninginnenpage

>> *Boomblauwtje*

> *Bont dikkopje (v)*

De “**dikkopjes**” is een familie met relatief kleine vlinders, die een andere vorm

hebben dan de klassieke dagvlinders. De kop is ook relatief groot en gaat in een vloeiende lijn over in het lijf. In het gebied zijn het Bont dikkopje, Groot dikkopje, zwartsprietdikkopje en het geelsprietdikkopje geteld. De rupsen zitten op diverse grassen.

>> *Grote vos (v)*

> *Oranjetipje (paring)*

De “**witjes**” zijn de bekende soorten als Groot en Klein koolwitje, Klein geaderd witje, citroenvlinder, oranjetipje en de Oranje luzernevlinder. De Oranje luzernevlinder komt als trekvlinder naar Nederland en de aantallen wisselen jaarlijks. Het is een soort die van warmte houdt. Het oranjetipje en de citroenvlinder doen het goed. De vuilboom is de waardplant voor de citroenvlinder. Pinksterbloem en look-zonder-look voor het oranjetipje.

De “**blauwtjes**”. Deze familie bestaat uit verschillende families, de “echte” blauwtjes, vuurvlinders, Kleine pages en het groentje. Van de blauwtjes hebben we

hier drie soorten, icarusblauwtje, Bruin blauwtje en het boomblauwtje. Van de vuurvlinders de Kleine vuurvlinder en van de Kleine pages, de eikenpage en het groentje zie je snel over het hoofd. Zij zitten vaak onbeweeglijk op een tak of blad. Voor al deze soorten zijn rolklaver, ooievaarsbek, reigersbek, vuilboom, eik, heide en brem van belang.

De familie “**aurelia**” is heel groot. Hiertoe behoren de vossen, ijsvogelvlinders, parelmoervlinders en recent zijn de zandoogjes toegevoegd. De vossen die hier waargenomen zijn: Kleine vos, dagpauwoog, Gehakkelde aurelia, atalanta, distelvlinder, landkaartje en de laatste jaren ook de Grote vos. Voor veel vossen zijn brandnetels het enige voedsel en zijn dus belangrijk voor de voortplanting. De distelvlinder zit o.a. op distel en de Grote vos op wilg en fruitbomen. Van de parelmoervlinders is de Kleine parelmoervlinder ieder jaar aanwezig en als het je geluksdag is, verschijnt de keizersmantel. Beiden hebben viooltjes als waardplant. Van de zandogen zijn de volgende soorten waargenomen: het

hooibeestje, Bruin zandoogje, Oranje zandoogje, Bont zandoogje, koevinkje en de heivlinder. Van de ijsvogelvlinders is de Kleine ijsvogelvlinder altijd een hele leuke waarneming. De zandoogjes hebben als waardplant diverse grassoorten. De Kleine ijsvogelvlinder heeft kamperfoelie nodig.

Nachtvinders

Nachtvinders worden onderverdeeld in macro- en microvlinders. In Nederland en België komen meer dan 2400 soorten voor en daaronder zijn ongeveer 900 soorten macrovlinders. De meeste waarnemingen in dit gebied zijn macrovlinder (324) en slechts een klein aantal microvlinders (24)

Omdat er verschillende biotopen zijn met loofhout, naaldhout, heide, brem en kruiden is het aantal gevonden soorten zeer divers. Het overgrote deel van de nachtvinders vliegt 's nachts. Er zijn wel soorten nachtvinders die alleen overdag vliegen, bijvoorbeeld de kolibrievlinder, glasvleugelpijlstaart en Sint-jansvlinder. De Gamma-uil en Sint jakobsvlinders vliegen overdag maar ook in de nacht.

Omdat nachtvinders overdag vaak verborgen zitten zijn er verschillende methodes bedacht om ze toch te kunnen waarnemen. Veel nachtvinders komen op licht af, vooral het ultraviolette spectrum trekt ze aan. Lampen met dit spectrum zijn bijvoorbeeld, kwikdamplampen, blacklight en de UV-ledlampen. Andere soorten kunnen worden gelokt met behulp van een stroopmengsel. De

basis van dit een mengsel is appelstroop, appelmoes, oud bruin bier, rode wijn enz. Dit mengsel aanbrengen op boomstammen en bij gunstig weer kunnen de aantallen spectaculair zijn. Opvallende verschijningen op de smeerplekken zijn de zogenaamde weeskinderen, met hun rode achtervleugels.

Er zijn ook soorten die nauwelijks op licht of op stroop afkomen. Hun aanwezigheid kun je dan bepalen, door de rupsen te zoeken. Een voorbeeld hiervan is de kamillevlinder. Nachtvinders werken met lokstoffen, het soort specifieke feromoon dat het vrouwtje uitscheidt en de mannetjes helemaal gek maken.

Bij sommige soorten zijn de mannetjes uitgerust met brede kamvormige antennes, de zogenaamde voelsprietten. Daarmee wordt het reukvermogen vergroot. Deze mannetjes kunnen daarmee al op kilometers afstand een vrouwtje ruiken. Deze feromonen kunnen worden nageemaakt, om de mannetjes van die soort te lokken. Bijvoorbeeld bij de buxusmot val. Nachtvinders kun je het hele jaar, mits boven de vijf graden Celsius, tegenkomen. Het aantal soorten is in de zomer wel vele malen hoger dan in de winter

De 324 soorten nachtvinders die hier waargenomen zijn, zijn net als de dagvlinders onder te verdelen in verschillende hoofdfamilies. Het gaat om de volgende families:

De "uilen" hebben de grootste familie. Onder anderen Gamma-uil, Zwart weeskind, huismoeder, piramidevlinder,

<< Koevinkje

< Gewone gouduil

>> Meriansborstel
(rups)

> Porseleinvlinder

agaatvlinder, kuifvlinder, gouduilen en meldevlinder.

> Porseleinvlinder
(rups)

De “**spinneruilen**” bevatten de beervlinders en donsvlinders. Prachtige soorten zijn het Rood weeskind en het Karmozijnrood weeskind. Ook het roesje, meriansborstel, donsvlinder, Sint jakobsvlinder, Kleine beer en rozenblaadje behoren tot deze familie.

>> Draak

De “**spanners**” is de op een na grootste familie. Mooie soorten zijn Oranje berkenspanner, zomervlinder, lieveling, zuringspanner, hagedoornvlinder en halvemaanvlinder. Maar ook de Kleine en Grote wintervlinder zijn spanners. De vrouwtjes van deze spanners zijn nagenoeg vleugelloos en kunnen niet vliegen. Het mannetje wordt gelokt met behulp van het feromoon dat het wijfje afscheidt en paart, het wijfje legt haar eitjes en haar taak zit erop. Een heel belangrijke soort voor onze zangvogels als hun voedsel.

>> Draak (rups)

> Meriansborstel

De “**tandvlinders**” heeft vlinders die vaak bizarre rupsen hebben, bijvoorbeeld hermelijnvlinder, eekhoorn, draak en dromedaris. Maar ook de eikenprocessierups is een tandvlinder. De naam tandvlinder is gekozen, omdat een aantal soorten aan de onderzijde van de voorvleugel een punt hebben zitten. In rust steekt deze “tand” dan omhoog in het midden van de rustende vlinder.

De **“pijlstaarten”** hebben vaak rupsen, die op hun achterlijf een pijl of doorn dragen. Maar niet allemaal; teunisbloempijlstaart en Klein avondrood hebben geen pijl. De ligusterpijlstaart is met zijn afmeting onze grootste inheemse pijlstaart en ook onze grootste inheemse nachtvlindersoort. De doodshoofdvlinder en windepijlstaart kunnen groter zijn, maar dit zijn trekvlinders en kunnen de Nederlandse winter niet overleven. Ook het prachtige avondrood, glasvleugelpijlstaart en kolibrievlinder zijn het bekijken waard. Niet alleen de vlinders zijn mooi, ook hun rupsen zijn de moeite waard om gezien te worden

De **“spinnners”** familie wordt zo genoemd, omdat de rupsen voordat zij verpoppen een grote cocon om zichzelf heen spinnen. Hiertoe behoren dennenspinner, hageheld, veelvraat, rietvink en Zwarte herfstspinner.

De **“eenstaartjes”** is een familie, waarvan het achterlijf van de rups spits toe loopt. Enkele soorten zijn: berkeneenstaart, Gele eenstaart, braamvlinder, vuursteenvlinder en peppel-orvlinder.

<< Glasvleugelpijlstaart

< Dennenspinner

<< Groot avondrood

< Gele eenstaart (rups)

<< Teunisbloempijlstaart

< Oranje wortelboorder (paring)

>> *Slakrups vlinder*

De “**wortelboorders**” is een familie, waarvan de rupsen zich voeden met ondergrondse plantendelen. Bijvoorbeeld de Oranje wortelboorder.

> *Wilgenhoutrups (rups)*

De “**slakrupsen**” is een kleine familie maar wel een algemene soort. Hun rupsen hebben niet de klassieke rupsenvorm, maar zien er boller uit, slakvorm.

>> *Zilveren groenuil*

De “**houtboorders**” is een familie, waarvan de rupsen zich in het hout van bepaalde bomen bevinden. Ze kunnen zich hier jaren in bevinden. De voedingswaarde van hout is niet zo hoog en het duurt dus lang eer zij volgroeit zijn. De vlinders hebben geen tong en leven maar kort, alleen gericht op voortplanting. Enkele soorten uit deze familie zijn de wilgenhoutrups en Gestippelde houtvlinder.

> *Metaalvlinder*

>> *Zilveren groenuil (rups)*

> *Sint Jansvlinder*

De “**visstaartjes**” is een kleine familie, met een prachtige soort als de Zilveren groenuil. Andere soorten zijn Kleine groenuil, Vroeg visstaartje en Variabele eikenuil.

De soorten uit de familie van de “**bloeddrupjes**” vliegen overdag. Onder anderen Sint-jansvlinder en de metaalvlinder.

Een overzicht van alle waargenomen dag- en nachtvlinders kunt u vinden op onze website <https://natuurenmilieusden.nl/inventarisatie>.